

აპოლონ თაბუაშვილი

კრწანისის ბრძოლაში მონაწილე ქართული ჯარის შემადგენლობის საკითხისათვის

1795 წლის აპრილ-მაისში ირანის ჩრდილოეთით, ქალაქ არდებილში, ალა-მაჰმად ხანმა დაიწყო ჯარების შეკრება, რომლის მიზანი ქართლ-კახეთის სამეფოს დამორჩილება იყო. იენისში მან თავისი არმია სამი მიმართულებით დაძრა. ჯარის ერთი ნაწილი ერევნისაკენ, ნაწილი შირვანისაკენ გაგზავნა, ხოლო ძირითადი ძალებით შუშის ციხეს შემოარტყა ალყა. დაახლოებით ორი თვის წარუმატებელი იერიშის შემდეგ კი უკან დაიხია მდინარე არაქსისაკენ. უკან დახევამ ქართველ სარდლობას აფიქრებინა, რომ იმ ეტაპზე სპარსელთა საქართველოში შემოჭრა შეუძლებელი იყო. ამიტომ აგვისტოში ერეკლე II-ს არმიის მობილიზაცია არ მოუხდენია. იმ დროს მის განკარგულებაში იყო ქართლ-კახეთის ჯარის ერთ ნაწილი და იენის-ივლისში იმერეთის სამეფოდან მოსული დამხმარე ჯარი 2000 კაცის ოდენობით. სულ დაახლოებით 5 ათასი კაცი. არმიის ეს რაოდენობა ერეკლე II-ს ერევნის გასათავისუფლებლად ესაჭიროებოდა, რომელიც ივლისიდან სპარსული ჯარის ნაწილებით იყო გარემოცული. აგვისტოს მეორე ნახევარში ქართული არმია, არტილერიის თანხლებით, ერევნისაკენ გაემართა. მეფემ 29 აგვისტოს ყაზახში შეიტყო სპარსელების საქართველოსაკენ დაშქრობის შესახებ¹ და თავადაც უკან, თბილისისაკენ გამოემართა.

¹ Грамоты и другіе историческіе документы относящіеся до Грузіи. Томъ II. Выпускъ II. Подъ редакціей А. А. Цагарели. СПб. 1902, გვ. 96-97.

ცნობილია ასევე ის ფაქტიც, რომ ერეკლე II-ის თანმხლებ ჯარს კრწანისის ბრძოლის დაწყებამდე უკანასკნელ მომენტში, შეუერთდა თბილისელთა ერთი ნაწილი. სწორედ ჩვენს მიერ ნაჩვენებ საჯარისო ფორმირებებს მოუხდათ კრწანისის ველზე აღა-მაჰმად ხანის არმიასთან დაპირისპირება.

ბრძოლის წინ თეიმურაზ ბატონიშვილი ერეკლე II-ის განკარგულებაში მყოფ ჯარს ასე ახასიათებს: „ჰყვეს მეფესა სოლომონს თანა მხედარნი იმერთანი კაცნი ვითარ ორიათასიოდენ და მეფე ირაკლის თანა იყვნეს მაშინ ორი ათას შვიდასამდე მხედრობა თუსი: ცხენოსანნი და ქვეითნი“². სხვა ადგილას თეიმურაზ ბატონიშვილი აღნიშნავს, რომ თბილისის მცხოვრებნიც ჩაერთვნენ ბრძოლაში კომედიანტ მაჩაბელას წინამძღოლობით.³

ამ ცნობების მიხედვით ქართული არმია სამ უმთავრეს ნაწილად შეიძლება დაიყოს: I. იმერეთის მეფის, სოლომონ II-ის მიერ მოყვანილი დამხმარე ჯარი; II. თბილისის მოქალაქეთა, შედარებით მცირერიცხოვანი, სახელდახელოდ შედგენილი დანაყოფი და III. ერეკლე II-ის ხელქვეითი 2700 კაციანი ძირითადი სამხედრო ძალები.

ვინაიდან ნათელია იმერეთისა და თბილისელთა დანაყოფების კონცენტრაციის დრო და პირობები, ყურადღებას გაგამახვილებთ იმ 2700 კაციან კონტიგენტზე, რომელიც ქართლ-კახეთის სამეფოდან იყო შეკრებილი.

ტრადიციულად, გვიანი ფეოდალური ხანის საქართველოში ძირითად სამხედრო ძალას ფეოდალური ლაშქარი წარმოადგენდა. ეს იყო დროებითი სამხედრო ძალა, რომელიც მოსახლეობისგან კონკრეტული ბრძოლის წინ იკრიბებოდა. ასეთი ტიპის ჯარი იყო იმერეთის ლაშქარი. ერეკლე

² თეიმურაზ ბაგრატიონი. დავით ბაგრატიონის ისტორია. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ენუქიძემ. თბ. 1972, გვ. 32-33.

³ თეიმურაზ ბაგრატიონი. დავით ბაგრატიონის ისტორია, გვ. 35.

II-ის სამხედრო რეფორმის შედეგად კი XVIII საუკუნის 70-90-იან წლებში ქართლ-კახეთის სამეფოში შეიქმნა მცირერიცხოვანი მუდმივი სამხედრო დანაყოფები: საარტილერიო ბატარეა, დაახლოებით 400-500 ჯარისკაცისაგან შემდგარი და 200-300 კაციანი მეფის მცველი რაზმები – „ქეშიკები“. ეს სამხედრო დანაყოფები პროფესიონალი მეომრებისაგან შედგებოდა. ისინი გადიოდნენ სამხედრო წვრთნებს და მუდმივ შეკრებაზე იმყოფებოდნენ. სახელმწიფო სამსახურის სანაცვლოდ მათ ჯამაგირი სამეფო ხაზინიდან ეძლეოდათ.⁴ ცხადია, კრწანისის ბრძოლაში მონაწილე ქართლ-კახეთის სამეფოს 2700 მეომარში ისინიც იგულისხმებოდნენ.

კრწანისის ბრძოლის თვითმხილველი სომეხი ავტორი სერობ გრიჩი ბრძოლის ველზე გაყვანილ არტილერიისტთა რაოდენობას 300 მეხარბაზნით, 12 მეთაურით და 2 მთავარსარდალით (მაიორი გაბრიელი და მაიორი გიორგი გურამიშვილი) განსაზღვრავს.⁵ სხვა ცნობით არტილერიისტთა ერთი ნაწილი თბილისის ციხეებში იდგნენ და ბრძოლის დამამთავრებელ მონაკვეთში სეიდაბადის ბაღებიდან გამოსულ სპარსელთა ჯარს ბომბავდნენ. მათი მეთაური კი ვინმე ალაღუა ყოფილა.⁶ ერთი სიტყვით კრწანისის ბრძოლაში საარტილერიო ბატარეა სრულად ყოფილა წარმოდგენილი. მათ რიცხვს თუ დაუშმატებთ 200-300 „ქეშიკს“, გამოდის, რომ ერეკლე II-ის დაქვემდებარებაში მყოფი 2700 მეომრიდან 700 მუდმივი არმიის წარმომადგენელი ყოფილა.

საინტერესოა დარჩენილი 2000 კაციანი ჯარის სახეობის გარკვევა. ამ საკითხის ახსნისათვის უნდა გავითვალისწინოთ რამდენიმე გარემოება: I. იმდროინდელ საისტორიო საბუთებ-

⁴ იხ. ა. თაბუაშვილი. ერეკლე მეორის ეკონომიკური კონცეფციები და რეფორმები ქვეყნის მმართველობის მოდერნიზაციისათვის. თბ. 2010, გვ. 146-158.

⁵ სერობ გრიჩი. აღა-მაჰმად ხანის მიერ 1795 წლის 11 სექტემბერს დედაქალაქ თბილისის (ფაიტაკარანის) გადაწვის მოკლე ისტორია. ჟურნ.: „მაცნე“. ენისა და ლიტერატურის სერია. 1991. №3, გვ. 120.

⁶ თეიმურაზ ბაგრატიონი. დავით ბაგრატიონის ისტორია, გვ. 37.

ში არ ფიქსირდება 1795 წლის არც აგვისტოში და არც სექტემბრის დასაწყისში რაიმე სახის მობილიზაცია. უფრო მეტიც, ერეკლე II-ის 8 სექტემბერს, დაგვიანებით, გაცემული სამობილიზაციო წერილი თუშეთის მოურავისადმი⁷ ცხადყოფს, რომ სექტემბრის დასაწყისში, გარდა თბილისელ მოქალაქეებისა, ახალი გაწვევა არ მომხდარა; II. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ სხვადასხვა წყარო კრწანისის ბრძოლის მონაწილედ ქართლ-კახეთის სამეფოს თითქმის ყველა კუთხიდან წარმოდგენილ ჯარის ნაწილებს ასახელებს. თეიმურაზ ბაგრატიონი ვახტანგ ერეკლეს ძის მეთაურობით მებრძოლ დანაყოფში არაგვისხეველთა, ქიზიყელთა და ფშავ-ხევსურთა არსებობაზე მიუთითებს⁸. იმერეთის ჯარის წარმომადგენელი, მეღვინეთუხუცესის სვიმონ წერეთლის მოგონებიდან, რომელიც აკაკი წერეთელმა გამოაქვეყნა, ჩანს, რომ 10 სექტემბერს იმერლებთან ერთად, ბრძოლის ერთიერთ უბანზე, „ორასამდე თათარი და კანტიკუნტად ქართლ-კახელები“ იყვნენ განწესებულნი⁹. „თათრებში“, ცხადია, ყაზახ-ბორჩალოსა და ბამბაკის მოსახლეობა იგულისხმება. ომში მემარჯვენე და მემარცხენე სარდლების ოთარ ამილახვრისა და იოანე მუხრანბატონის, ასევე თავადების – ბორჩალოს მოურავის ჯანდიერ ჯანდიერიშვილის, იოანე აბაშიძის და სხვათა მონაწილეობა მიუთითებს, რომ ომში მცირე მასშტაბით აღმოსავლეთ საქართველოს მთის თუ ბარის ყველა კუთხის მოსახლეობა იყო ჩართული.

ყოველივე აქედან გამომდინარე ჩნდება კითხვა – ერევანში ლაშქრობის წინ, ცნობების არარსებობის მიუხედავად თუ დაუშვებთ, რომ ქვეყანაში ჩატარდა მოსახლეობის მობილიზაცია, მაშინ რატომ არ მოხერხდა მოლაშქრეთა სრული გაწვევა? 2000-მდე მეომარის მობილიზაცია ერეკლე

⁷ იასე ცინცაძე. აღა-მაჰმად ხანის თავდასხმა საქართველოზე. თბ. 1969, გვ. 184.

⁸ თეიმურაზ ბაგრატიონი. დავით ბაგრატიონის ისტორია, გვ. 35.

⁹ სარგის კაკაბაძე. კრწანისის ომი. თბ. 1991, გვ. 11.

II-ს მხოლოდ ქიზიყიდან, ანდაც ამილახერის სადროშოდან შეეძლო, რასაც საჭიროების შემთხვევაში, მეფე ყოველთვის წარმატებით ახორციელებდა. ნაკლებ სარწმუნო იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ მოლაშქრეთა გაწვევა ჩაიშალა. ამ შემთხვევაში არც არსებული ძალები იქნებოდნენ ერეკლე II-ის განკარგულებაში. ამიტომ საფუძველს მოკლებულია მოსაზრება, რომ თითქოს რომელიმე სარდალმა, მაგალითად, ოთარ ამილახვარმა, რომელიც თვითონ მონაწილეობდა ომში და მძიმედაც დაიჭრა, არ შეასრულა თავისი მოვალეობა და თავის სასარდლო ტერიტორიიდან მოლაშქრეები „დამალა“.

ჩვენი აზრით, იმისათვის, რომ აღნიშნულ წინააღმდეგობას ახსნა მოექცნოს და გავარკვიოთ თუ რატომ იყო კრწანისის ომში ქვეყნის ყველა კუთხიდან წარმოდგენილი მცირე რაოდენობის მოლაშქრეები, ამისათვის საჭიროა თვალი გავადევნოთ 1795 წლის ახლო ხანებში „მორიგე ლაშქრის“ ორგანიზების საკითხს.

გეორგიევსკის ტრაქტატის საფუძველზე რუსეთის ჯარის ქართლ-კახეთის სამეფოში შემოსვლის შემდეგ აღდგა სურსათის გადასახადი, რომელიც ერეკლე II-ის ბრძანებით „მორიგე ჯარში“ გასვლის სანაცვლოდ გაუქმებული იყო. ამ პერიოდში ქვეყანაში მუდმივი ჯარის ფუნქციას რუსული დანაყოფები ასრულებდნენ. „მორიგე ჯარში“ მოსახლეობის გაწვევის ნაცვლად დაწესდა ფულადი გადასახადი „მორიგის საბადლო“, რომელიც ჯამაგირად ეძლეოდა ახლადშექმნილ „მორიგე ყარაულს“. ასეთ ვითარებაში, 1786 წელს ქართლ-კახეთის სამეფოში მყოფი რუსული ჯარის ნაწილების მეთაური, პოლკოვნიკი ბურნაშოვი ადასტურებს „მორიგე ჯარის“ გაუქმების ფაქტს. ქართულ საბჭოურ ისტორიოგრაფიაში ამის შესახებ აღნიშნულია, რომ თითქოს „მორიგე ჯარის“ გაუქმება თავადების წინააღმდეგობამ გამოიწვია.¹⁰ სინამდვი-

¹⁰ ნ. ბერძენიშვილი, ივ. ჯავახიშვილი, ს. ჯანაშია. საქართველოს ისტორია. I. სახელმძღვანელო. თბ. 1946, გვ. 397-398.

ლეში მისი დაშლა სამეფო კარის მიერ იყო სანქცირებული. მდგომარეობა შეიცვალა XVIII საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში. 1791 წელს ერეკლე II-ს „მორიგე ჯარის“ გამოყვანა კვლავ სავალდებულოდ ჩაუთვლია და შესაბამისი ბრძანებებიც გაუცია: 1791 წლის 14 მაისის ერეკლე II-ის წერილში ენისელის მოურავ დიმიტრისადმი აღნიშნულია: „ქ. ჩვენ მაგიერად ენისელთ მოურავს დიმიტრის ასე უამბეთ. მერე ახლა რომ ისევ მორიგის გამოყვანა დავამტკიცეთ ჩვენ ასე გვეუბნებიან სამღვდელონი, თავადნნი, აზნაურნი და გლეხნი კაცი თქვენი და თქვენს შვილებსა გყავსთო, თქვენ რომ გამოიყვანთ ჩვენ როგორ დაგაკლდებითო. ახლა ჩვენ ყველგან მოხელეებსა წიგნები მივსწერეთ და თავთავისი სახელოების გამოყვანა დავადევით. შენთვისაც ასე გვიბრძანებია: ენისელი შენი სახელო არის, რაც ამ თვის მორიგე არის ახლავ საჩქაროდ უნდა გამოიყვანო და სადაც ჩვენ ვიყვნეთ იქ შემოგვეყარო და სხვას თვეებისასაც თავის ვადაზე უნდა გამოიყვანდეს და შემოგვეყრებოდეს. თუ ამ საქმეზედ ბეჯითად არ მოიქცეით და შენი სახელო კაცი დაგვაკლდა შევიტყობთ რომ ამ საქმის მოშლა გდომია, ქვეყნისაც მუხანათობა იქნება, შენის მამულისაც და შენთვისაცა და როგორც რიგი არის ისეც გარდაგახდებიან. დიდად ბეჯითად უნდა მოიქცეთ და კაცი არ დააკლო, თორემ თუ კაცი დაგვაკელ ქვეყნისაც დიდი წინააღმდეგობა არის და პასუხსაც ვედარავის მისცემ. ყველა მოურავებისათვის და მოხელეებისათვისაც ასე მიგვიწერია და ესეც იცოდნენ. მაისის იდ, ქ.კ.ს უოთ.

ქ. ჩვენი შვილევისათვისაც ასე მიგვიწერია.

ბეჭედი: ქნარს მიცემს დავით მიჭმოზს მკნედ კახეთის მეფედ ცხებულს ერეკლე“. ¹¹

ამის შემდეგ „მორიგე ჯარის“ სრულფასოვანი ფუნქციონირება დოკუმენტურად დასტურდება. ამას ცხადყოფს აკ. კლიმიაშვილის მიერ მოძიებული შემდეგი სააქრივო მასალა:

¹¹ ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. ფ. დ. საბ. 594.

1) 1791 წ. ივნისის ნუსხა ქვემო ქართლიდან გამოსაყვანი მორიგისა.¹² 2) 1791 წლის 8 ივლისის ერეკლე II-ის მიწერილობა ბეჟან ამილახვარიშვილისადმი მორიგის გამოყვანის შესახებ.¹³ 3) 1792 წლის 13 სექტემბრის ერეკლე II-ის მიწერილობა თუშთ მოურავ დურმიშხანისადმი მორიგის გამოყვანის შესახებ.¹⁴ 4) 1792 წლის 14 ნოემბრის თხოვნა ოსევა ფეიქარისა იულონ ბატონიშვილისადმი მისი მორიგედან განთავისუფლების შესახებ.¹⁵ 5) 1793 წლის 20 აგვისტოს მიწერილობა ერეკლე II-ისა ერასტი ჩოლოყაშვილისადმი ვეფხვის ციხიდან გრემის ციხეში მორიგის გაგზავნის შესახებ.¹⁶ 6) 1794 წლის 27 აპრილის მიწერილობა ერეკლე II-ისა მინბაშ ბეჟან ამილახვარიშვილისადმი მორიგის გამოყვანის შესახებ.¹⁷ 7) 1795 წლის 11 მაისის იულონ ბატონიშვილის მიწერილობა ოთარ ამილახვრისადმი მორიგის გამოყვანის შესახებ.¹⁸ 8) 1795 წლის 4 ივლისის მიწერილობა დარეჯან დედოფლისა დავით ყუღიაშვილისადმი გრემის ციხეში ოთხი ვეფხვის ციხელი მორიგე კაცის დაყენების შესახებ.¹⁹ 9) 1795 წლის 28 ივლისის მიწერილობა ერეკლე II-ისა გლახა გურგენიძისადმი მორიგის თაბუნით შუშის ციხეში გაგზავნის შესახებ.²⁰ 10) 1799 წლის 27 სექტემბრის არზა შნოდელ არუთინა ქვეჩისა ზედმეტი მორიგის მოთხოვნის თაობაზე, გიორგი XII-ის ოქმით.²¹ 11) 1800 წლის 13 დეკემბრის მიწერილობა გიორგი მეფისა მე-

¹² აკ. კლიმიაშვილი. მასალები XVIII საუკუნის II ნახევრის აღმოსავლეთ საქართველოს სამხედრო ისტორიისათვის. /მორიგე ლაშქარი/ დოკუმენტები (დისერტაციის დანართი). თბილისი 1966, 68-69.

¹³ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 306.

¹⁴ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 315.

¹⁵ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 251.

¹⁶ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 330-331.

¹⁷ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 306.

¹⁸ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 307-308.

¹⁹ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 331.

²⁰ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 345-346.

²¹ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 347.

რამ ადრეაღმოჩენა მორიგის პატიების თაობაზე.²²

„მორიგე ჯარის“ გამოყვანა საყოველთაო მობილიზაციის დროსაც ხდებოდა. ასეთი შემთხვევების დროს ერეკლე II შემდეგი სახის დავალებას იძლეოდა: „ქ. ჩვენ მაგიერად ჩვენგან პატივცემულს ამილახვრიშვილს მინბაშს, სურამის მოურავს ბეჟანს მოკითხვა ეუწყოს... რასაც წამს ეს ჩემი ოქმი მოგივიდეს ამ მაისის და მკათათვის მორიგე რაც იყოს უკლებლად უნდა გამოიყვანო და არც დაკლება იქნება, შენ უნდა შემოიყარო და მზათ ამ ორის თვის მორიგეს გარდა სხვა რაც კომლის კაცია დაკლება არ იქნება. ყველას უნდა შეატყობინო და მზათ იყვნენ. ამ ერთს კვირას უკან საცა მოვიკითხოთ მორიგეც და კომლის კაციც უკლებლად იქ შემოგვეყარნენ...“ (1795 წლის 27 აპრილი).²³

როგორც ვხედავთ, 1795 წლის ახლო ხანებში „მორიგე ჯარი“ სრულყოფილად ფუნქციონირებდა. ყოველივე აქედან გამომდინარე კრწანისის ბრძოლაში მონაწილე ქართლ-კახეთის მოსახლეობისაგან შეკრებილი 2000 ჯარისკაცი „მორიგე ჯარის“ ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს. რადგან ცნობილია, რომ „მორიგე ჯარში“ იკრიბებოდნენ ქვეყნის ყველა კუთხის წარმომადგენლები, აქედან ნათელი ხდება საგანგებო მობილიზაციის გარეშე თუ რატომ მონაწილეობდნენ კრწანისის ბრძოლაში ქვეყნის ყველა რეგიონის მოსახლეობა.

კრწანისის ბრძოლაში „მორიგე ჯარის“ მონაწილეობის კონკრეტულ ცნობად უნდა მივიჩნიოთ მარი ბროსეს მიერ ფრანგულ ენაზე გამოქვეყნებული ერთ-ერთი საბუთი, სადაც აღნიშნულია, რომ „1795 წლის 1 აგვისტოს, ოთხშაბათს, „კახელთა დაჯგუფებები ჩამოვიდნენ (თბილისში) და იწყებოდა მათი დათვალიერება (გადარჩევა)“.²⁴ „მორიგე ჯარის“ დებუ-

²² აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 348.

²³ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 306.

²⁴ M. Brosset. Histoire de la Georgie depuis l' antiquite jusqu' au XIX siècle. P 2. Histoire modern. I-II Livr. SPb. 1857, გვ. 550.

ლება სწორედ თვის დასაწყისისათვის ითვალისწინებდა ან-გარიშვალდებული მოლაშქრის პაემანის ადგილზე გამოცხადებას – „თვის პირველს დამდეგზედ ახლის მოსულის მორიგის სანს ნახევდეთ“²⁵. მორიგის დათვალიერება და აღნუსხვა სწორედ შეკრების დასაწყისში ხდებოდა: „ქ. ღუთით როდესაც ეს ჯარი შემოგვეყრება, იმ პირველს დღესაც და გასტუმრების დღესაც ჩვენ უნახავთ სანსა და ამათ გარდა თავისი სარქარდა და მინბაში უნახავდეს ყოველს კვირას სანსა იმ მორიგეში მოსულს კაცს იმ ერთის თვის სამყოფი ტყვია და წამალი სრულად უნდა ჰქონდეს რომელიც არ მოიტანს იარაღს გაუჩხრეკთ სანს რომ უნახავთ და ავად მოვეპყრიბით“²⁶ ამდენად, ცნობაში დაცულია კახეთიდან აგვისტოს თვის „მორიგის“ შეკრების ფაქტი. ცხადია ამგვარი წესითვე გამოვიდოდა სხვა კუთხეთა წარმომადგენლებიც.

სწორედ აგვისტოს გაწვევის „მორიგეებს“ უნდა მიეღოთ კრწანისის ბრძოლაში მონაწილეობა, რადგან აგვისტოს მეორე ნახევარში ეს ჯარი ერეგნისკენ გაემართა. ქართველმა სარდლობამ ყაზახში შეიტყო აღა-მაჰმად ხანის საქართველოზე გამოლაშქრების ამბავი და სავარაუდოა, რომ ქვეყანაში დაწყებული პანიკისა და დროის სიმცირის გამო მათი სექტემბრის თვის „მორიგით“ ჩანაცვლება ვერ მოესწრებოდა.

ზოგადად იმ დროისათვის „მორიგე ჯარი“, როგორც წესი, 2000-ზე გაცილებით დიდი რაოდენობით იკრიბებოდა. მათი ნაწილი, ცხადია, სხვადასხვა პოზიციებზე იყვნენ განაწილებულნი – ჩვენთვის ცნობილია, რომ გატეხილ ხიდთან რამდენიმე ასეული მებრძოლი იცავდა საზღვრებს, რომელთაც მძიმე შეტაკება მოუხდათ სპარსელთა ავანგარდთან. „მორიგეთა“ გარკვეული ნაწილი კონცენტრირებული იქნებოდა კახეთში, ლეკთა თარეშის აღსაკვეთად. ერეკლე II-ს 29

²⁵ აკ. კლიმიაშვილი. მასალები..., გვ. 78-79.

²⁶ საქართველოს სიძველენი. რედ. ე. თაყაიშვილი. ტ. I. ტფ. საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების გამოცემა. I. 1920, გვ. 180.

აგვისტოს მსტოვრებმა მიართვეს წერილი სადაც აღნიშნული იყო, რომ დაღესტნელები მზადყოფნას გამოთქვამდნენ აღამაჰმად ხანის წინადადებაზე და კახეთში სალაშქროდ ემზადებოდნენ.²⁷ (საფიქრებელია, რომ კახეთში მყოფი „მორიგე ჯარის“ ნაწილების არსებობა უნდა იყოს შემდგომში იმ ინტერპრეტაციის საფუძველი, რაც გიორგი ბატონიშვილის მიერ კახეთის ჯარის ნაწილების არდახმარებაში გამოიხატა). რაც შეეხება „მორიგე ჯარის“ დიდ ნაწილს, 2000 კაცს, ისინი უშუალოდ მონაწილეობდნენ ბრძოლაში.

²⁷ Грамоты и другие исторические документы относящиеся до Грузии. Томъ II. Выпускъ II, გვ. 97.

Apolon Tabuashvili

ABOUT STRUCTURE OF THE GEORGIAN TROOPS IN KRTSANISI BATTLE (1795)

Summary

Paper deals with structure of the Georgian troops in Krtsnisi battle (1795). Source study had revealed that in this battle there were engaged 2000 men-in-arms from Imereti Kingdom (Western Georgia), population of Tbilisi, and 2700 warriors of Kartl-Kakheti Royal army. One part among them approx. 700 consisted of members of regular troops, which included artillery group and royal guard; remaining 2000 were the members of so-called “*Morige Jari*” (military obliged). Numerous material provided in this paper confirm suggestions in 1795 “*Morige Jari*” was still fully engaged.